

РЕЦЕНЗИЯ

**по процедура за защита на дисертационен труд на тема:
„ДЕМОКРАТИЧНАТА МАСКА НА ПОЛИТИЧЕСКОТО ИНЖЕНЕРСТВО:
ИЗМЕНЕНИЯТА НА ИЗБОРНИТЕ ПРАВИЛА В БЪЛГАРИЯ (2009-2021 г.)“**

за придобиване на образователна и научна степен „доктор“ от кандидат:

Димитра Димитрова Воева,

Област на висше образование:

**3.3. Политически науки, докторска програма „Политология“ (Български
политически процес)**

Философски факултет

Софийски университет „Св. Климент Охридски“ (СУ)

Рецензията е изготвена от: проф. д-р Екатерина Иванова Михайлова, преподавател по история на държавата и правото в департамент „Право“ на НБУ, в качеството ми на член на научното жури съгласно Заповед № РД-38-411 от 14.07.2023 г. на ректора на СОФИЙСКИ УНИВЕРСИТЕТ “СВ. КЛИМЕНТ ОХРИДСКИ и Решение на Факултетен Съвет на Философски факултет от 04.07.2023 протокол № 12

Обща характеристика на дисертационния труд и представените материали

Представеният дисертационен труд на тема: „Демократичната маска на политическото инженерство: измененията на изборните правила в България (2009-2021 г.)“ съдържа 196 страници основен текст (увод, три глави и заключение) и 146 страници приложения. Използвани са общо 211 източника както на български, така и на английски език. Дисертационният труд се фокусира върху следните теми: избирателни системи и изборни реформи: теория и практика; съдържателни аспекти на предложения за изборни реформи в България; практическа реализация на изборните промени, както и фактори за

динамиката на преференциалния вот. Направен е и анализ на ефекта от машинното и преференциалното гласуване.

Изследователската задача е обхванала един съществен период от българското изборно законодателство, който се характеризира с чести промени. Изследването започва с реформата реализирана през 2009 г. и продължава с кодифицирането на изборния процес през 2011 г. Проследява се и замяната на законодателството с нов Изборен кодекс през 2014 г. и съответно настъпилите промени в него - през периода 2014-2021 г. той претърпява 23 изменения и допълнения. Отчетено е и е направена констатацията, че промените преди избори са трайно установена практика, а липсата на такива е по-скоро изключение. Фокусът на дисертационния труд е насочен към въвеждането на преференциалното гласуване като се проследява динамиката на преференциалния вот на отделните избори, включително и по партии. Отчетено е, че това е една от най-значимите промени в разглеждания период. Дисертацията е насочена към парламентарния дебат относно мажоритарния вот и преференциалното гласуване и така могат да бъдат обобщени двата предмета на изследване: дебатът за промените в изборните правила и ефектите от приетите правила.

Данни за кандидата

Димитра Воева завършва през 2016 г. Софийски университет “Св. Климент Охридски“ като бакалавър във Философски факултет, катедра „Политология“, направление „Национален политически процес“. След това става магистър във Философски факултет, Софийски университет “Св. Климент Охридски“, катедра „Политология“, програма „Политическо консултиране“ през 2018 г. От 2020 г. е докторант във Философски факултет, докторска програма “Политология“ – Български политически процес“ към катедра „Политология“ с научен ръководител: доц. д-р Стойчо Стойчев с тема на дисертацията: Демократичната маска на политическото инженерство: измененията на изборните правила в България (2009-2021).

Димитра Воева взема участие в курсове, семинари и конкурси: 7th Leuven-Montreal Winter School on Elections, Льовен, Белгия, Организирано от Католическия университет в Льовен и Университета в Монреал; “The Role of Transitional Justice in Rebuilding Human Rights and Rule of Law in Post-Conflict Societies”, International Summer School of Sarajevo, Босна и Херцеговина, организирано от Асоциация "Pravnik" и Юридическия факултет на

Сараевския университет; Спечелен конкурс за индивидуален изследователски проект „Промените на изборните правила в България като инструмент за осигуряване на предимство – мажоритарният елемент (2009-2021)“, финансиран от Фондация „Сасакава“ по програма „Сасакава“ към СУ „Св. Климент Охридски“; Women in Politics and Society, Balkan Youth Forum 2017, Прищина, организирано от Фондация Конрад Аденауер, Косово; Balkans Perspective Towards EU, Balkan Youth Forum 2015, Прищина, организирано от Фондация Конрад Аденауер, Косово. Била е член и сътрудник на изборителни комисии. Професионалният ѝ опит е в Изследователски център „Тренд“ – политолог и в „ЕСТАТ“ ООД като ръководител на изследователски проекти в периода 08/2017-05/2021.

Анализ на научните и научно-приложните постижения на кандидата, съдържащи се в представения дисертационен труд и публикациите към него, включени по процедурата.

Направеното изследване и изготвеният анализ въз основа на него показват, че политическият елит инструментализира изборните реформи, опитвайки се да реализира предимства непосредствено преди избори, поради което политически играчи променят „правилата на играта“ в съответствие с интереса си и предлагат реформи, за да постигнат имиджов ефект. Дисертантът прави извод, че по същество междупартийната надпревара се маскира като желание за повече демокрация и по-справедливи изборни правила и резултати, но изследването на преференциалния вот показва, че той не влияе върху мотивацията на изборителите да упражнят правото си на глас.

Димитра Воева е изпълнила следните задачи за да докаже хипотезите си: проследяване на парламентарния дебат при обсъждането на мажоритарната изборителна система, смесената изборителна система и преференциалното гласуване; анализ на основните мотиви, изложени от партиите в подкрепа или против въвеждането на мажоритарна изборителна система и преференциален вот; анализ на политическия контекст, в който се приемат промените, както и са проследени обществените настроения по темата; данни за използване на преференциално гласуване и неговата динамика на петте парламентарни избора, проведени в периода 2014-2021 г.; сравнителен анализ на преференциалния вот по партии, както и на броя на преференциално избраните депутати; факторите, които водят до повишаване или намаляване на преференциалния вот, както и

проследяване на размерът и динамиката на използване на преференциалния вот в периода 2007 г. – 2019 г. на изборите за Европейски парламент.

Анализът, който представя докторантът, се основава както на европейския опит, така и подробно изследване на поведението и мотивацията на основните политически играчи в България през описания период. На базата на направените обобщения Димитра Воева стига до извода, че позицията, която партиите заемат, съответства на прекия им политически интерес като го реализират по два основни начина – директно, когато инициаторът на промяната очаква механично предимство от нейното въвеждане (електорален инженеринг); и косвено, когато се цели имиджов ефект от предложената реформа.

В последната глава трета „Практическа реализация на изборните промени“ е направено подробно и детайлно изследване на преференциалния вот и на машинното гласуване. Изследването включва данните от петте парламентарни избора с преференциален вот в периода – 2014 г., 2017 г., 4 април 2021 г., 11 юли 2021 г. и 14 ноември 2021 г. като е представен броят и дялът на гласувалите с преференция общо и по партии. Преференциалният вот е изчислен като дял на база на гласовете, които партиите са получили в страната и изследването показва, че от неговото въвеждане през 2014 г. до първите избори през 2021 г. се наблюдава тенденция на нарастване на използването му. Акцентирано е, че най-важният компонент от гледна точка на резултатите е броят на депутатите, които са преференциално избрани като е отчетено почти двойно покачване между 2014 г. и 2017 г.

Изследването на Димитра Воева прави и анализ на машинното гласуване и ефектът му върху избирателната активност и върху използването на преференцията. Според докторанта избирателната активност при машинното гласуване е един от факторите за пониженото участие в изборите.

Споделям изводите, направени в изследването, че основният аргумент на политическия елит, че реформата се прави по желание на гражданите и това ще ги мобилизира да участват в избори, не се оправдава и че този резултат е доказателство, че изборната технология не може да компенсира липсата на политически идеи, визия и силно политическо лидерство и да се окаже решаваща за мобилизацията на избирателите.

Приемаме и споделям заявените приноси в дисертационния труд, а именно:

- Цялостен анализ на ефекта на една от най-значимите промени в изборното законодателство обхващаш изследвания период – въвеждането на преференциален вот.
- За първи път е направен научен анализ и са поднесени обобщени данни за броя и дела на гласувалите с преференция веднъж по партии и на второ място броя на кандидатите, които успяват да прескочат 7-процентната преференциална квота, както и броя на разместванията в листите.
- Извършен е сравнителен анализ на динамиката на преференциалния вот по партии в периода като особено ценни са приложенията със събраните пълни данни за съответните избори: брой на бюлетини с и без преференции по партии и избирателни райони; преференциални квоти по партии и избирателни райони; бюлетини с и без преференции по партии и избирателни райони; кандидати, преминали квотата, и брой на получените от тях гласове; дял на гласувалите с преференция за партия в избирателен район; брой кандидати, преминали преференциалната квота за партия в избирателен район; и брой ефективни преференции (размествания) за партия в избирателен район.
- Направата на качествен анализ на парламентарния дебат в периода 2009-2021 г. по темите мажоритарен вот, смесена избирателна система и преференциален вот.

Апробация на резултатите

Докторантът Димитра Воева кандидатства за придобиване на образователна и научна степен „доктор“ освен с дисертационния труд с още публикации по темата на дисертацията, а именно:

- Публикация в сборник „Годишник на Софийския университет „Св. Климент Охридски“, Философски факултет, Книга докторанти, том 5, 2020 на тема: „Промените в изборните правила като панацея за дефектите на българската демокрация: свидетелства от парламентарния дебат при обсъждането на кодекса „Манолова“ (2013-2014)
- Публикация в сборник „Докторантски четения 2021“ на Софийски

университет „Св. Климент Охридски“ на тема: „Ефектът на машинното гласуване върху участието в изборите на 11-ти юли 2021 г.“

- Публикация в сборник „Докторантски четения 2022“ на Софийски университет „Св. Климент Охридски“ на тема: „Спадът при преференциалното гласуване през 2021 г.“

Публикациите са свързани с темата на дисертационния труд и са публикувани в авторитетни български издания.

От горното може да се направи изводът, че кандидатът отговаря на минималните национални изисквания и съответно на допълнителните изисквания на СУ „Св. Климент Охридски“ за придобиване на образователна и научна степен „доктор“ в научната област на висше образование: 3.3. Политически науки, докторска програма „Политология“ (Български политически процес), Философски факултет, Софийски университет „Св. Климент Охридски“ (СУ)

Представените от кандидата резултати в дисертационния труд и научни трудове към него не повтарят такива от предишни процедури за придобиване на научно звание и академична длъжност.

Няма доказано по законоустановения ред плагиатство в представения дисертационен труд и научни трудове по тази процедура, което е видно от представените данни за проверка и направен анализ в системата за превенция срещу плагиатство на оригиналността на дисертационен труд.

Качества на автореферата

Представеният автореферат е в обем от 37 стр. и отговаря изцяло на изискванията за изготвянето му и представя точно и коректно резултатите, изводите и съдържанието на дисертационния труд. В него са описани и приносите, използваната библиография, публикациите по темата на дисертацията.

Заклучение

След като се запознах с представените в процедурата дисертационен труд и придружаващите го научни трудове и въз основа на направения анализ на тяхната значимост и съдържащи се в тях научни и научно-приложни приноси, потвърждавам, че

представеният дисертационен труд и научните публикации към него, както и качеството и оригиналността на представените в тях резултати и постижения, отговарят на изискванията на ЗРАСРБ, Правилника за приложението му и съответния Правилник на СУ „Св. Климент Охридски“ за придобиване от кандидата на образователната и научна степен „доктор на науките“ в научната област на висше образование: 3.3. Политически науки, докторска програма „Политология” (Български политически процес), Философски факултет, Софийски университет „Св. Климент Охридски“ (СУ).

Кандидатът удовлетворява минималните национални изисквания в професионалното направление и не е установено плагиатство в представените по конкурса научни трудове.

Въз основа на гореизложеното, препоръчвам на научното жури да присъди придобиване на образователна и научна степен „доктор“ на кандидат Димитра Димитрова Воева, Област на висше образование: 3.3. Политически науки, докторска програма „Политология” (Български политически процес), Философски факултет, Софийски университет „Св. Климент Охридски“ (СУ)

13.09.202 г.

Изготвил рецензията:

проф. д-р Екатерина Михайлова